

PAPIEREN!

DE INVOERING VAN EEN NIEUW DOCUMENT, DE IDENTITEITSKAART

Chantal KESTELOOT

Publieksgeschiedenis – CegeSoma, Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij / Rijksarchief

- Tijdens de Eerste Wereldoorlog, in oktober 1915, introduceren de Duitsers een soort van identiteitskaart in België.
- Pendant la Première Guerre mondiale, les Allemands introduisent en octobre 1915 une sorte de carte d'identité en Belgique.

In oktober 1915 verplichten de Duitsers Belgische onderdanen ouder dan 15 jaar om altijd een identiteitskaart bij zich te hebben. Deze maatregel maakt deel uit van de controlestrategieën over het bezette land. Bij de Bevrijding wordt de toestand behouden. Elke Belgische burger dient voortaan zijn identiteit te kunnen bewijzen.

Vóór de Duitse bezetting beschikt de Belg niet over een identiteitskaart en kan hij zich vrij bewegen binnen de grenzen van het nationale grondgebied. De Eerste Wereldoorlog verandert de situatie in belangrijke mate. Vanaf het begin van de bezetting wordt de bewegingsvrijheid aan banden gelegd. Tien dagen na de aankomst van de Duitsers in de hoofdstad worden vrijgeleides - getekend door de burgemeester en het Duitse militaire bestuur - geïntroduceerd voor wie de stad bevoorraadt of zich dient te verplaatsen in de door de Duitsers bezette zones. Het is maar een begin. In korte tijd wordt een systeem van paspoorten opgestart om zich te (kunnen) verplaatsen in het land. Het wordt beheerd door de bezetter en is betalend: de prijs is vastgelegd in functie van het verplaatsingsmiddel en van de tijdsduur; de bepalingen veranderen in de loop van de bezetting. Het doel is alle verplaatsingen te beperken en vooral te voorkomen dat mannen trachten weg te gaan om zich bij het Belgisch leger in te lijven. Elke verplaatsing naar het buitenland wordt heel moeilijk gemaakt, zo niet onmogelijk. De buitenlanders die op Belgisch grondgebied verblijven, in het bijzonder de onderdanen van landen waarmee Duitsland in oorlog is, worden aan een zeer strikte controle onderworpen. Evenzo wordt een bijzondere bewaking opgezet voor al diegenen die op het nationaal grondgebied toekomen en die zich zo snel mogelijk moeten melden bij de dienst voor paspoorten, bij de "gouverneur général" of bij de arrondissementschef naar gelang het geval. Op 30 december 1914 besluit Moritz von Bissing trouwens dat alle Belgische soldaten van de lichteningen 1912 tot 1915 zich niet meer dan vijf kilometer van hun woonplaats mogen verwijderen zonder toelating.

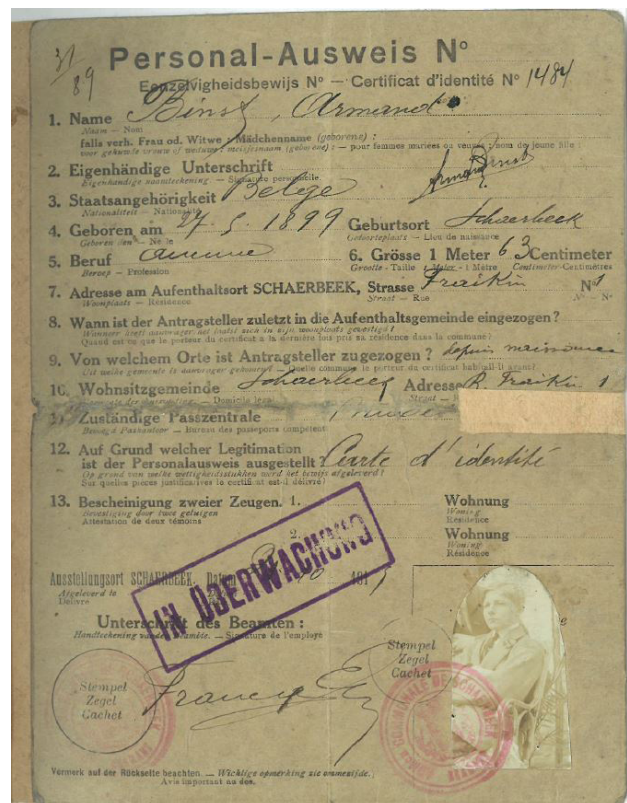

Fig. 1: Personal-Ausweis (Eenzelvigheidsbewijs / Certificat d'identité) van Armand Binst.

Twee maanden later worden de regels nog strenger. Behalve specifieke beschikkingen over de paspoorten dient men tevens over een vrijgeleide te beschikken, ook wie zich te voet verder dan zes kilometers van zijn domicilie verplaatst. Het gaat met andere woorden om een identiteitsbewijs dat "naam, woonplaats, geboorteplaats en -datum, leeftijd, beroep en foto van de houder" vermeldt. Het document is drietalig: de Duitse taal - de eerste - is vetgedrukt. Deze regel is van toepassing op elke persoon ouder dan vijftien jaar. De lokale politie wordt belast met het toekennen van deze vrijgeleide. In geval van twijfel over de identiteit worden twee geloofwaardige getuigen gevraagd. In oktober 1915 wordt de maatregel veralgemeend: mannen en vrouwen ouder dan vijftien jaar dienen

permanent een "identiteitsbewijs" of "Personal-Ausweis" bij zich te hebben, waar ze zich ook bevinden en niet enkel als ze zich verplaatsen.

Dit bewijs moet afgehaald worden bij de gemeentelijke administraties die het moeilijk hebben om het hoofd te bieden aan deze toestroom. De gecensureerde pers staat vol met getuigenissen van misnoegde bewoners. De kranten profiteren ervan om de werking van de administratie aan te klagen. Nog een zorg is de fotografie. De papierschaarste bemoeilijkt inderdaad de situatie. Er worden collectieve zittingen georganiseerd om ook hier te besparen, maar de regels die door de bezetter worden opgelegd worden steeds strikter. In november 1917 worden enkel matte foto's toegestaan en is het voortaan verboden de oude foto's te verwijderen bij het bekomen van een nieuw identiteitsbewijs. Al deze regels hebben als doel vervalsingen tegen te gaan.

Wegens de administratieve voordelen introduceert de Belgische staat in 1919 op haar beurt de verplichting om de identiteitskaart bij zich te hebben. Indien de maatregel door sommigen wordt aangevoeld als dwingend zien anderen haar vooral als het einde van de verguisde Personal-Ausweis.

Chantal Kesteloot

Publieksgeschiedenis/
Histoire publique/Public History
CegeSoma/Rijksarchief
Luchtvaartsquare 29
1070 Brussel
chantal.kesteloot@arch.be
<http://www.cegesoma.be>
<http://www.belgiumwwii.be>

Oktober 2018

Fig. 2: De controle der 'paspoorten' was in handen van de Duitse bezetter. Bron: Duitse postkaart uit de privé-collectie Rainer Hiltermann (CegeSoma) 'Eingang tot de Pass-Zentrale te Brussel'.

Fig. 3: Collectieve foto's voor de identiteitskaart werden genomen door de Duitse bezetter. Dit was gebaseerd op economische maatregelen ten gevolge schaarste. Bron: Revue 1914 - Illustré.

Referenties

Deze tekst verscheen oorspronkelijk in het Frans als: Kesteloot, Chantal. Papieren! (La Belgique occupée ; 02). In: Kesteloot, Chantal; van Ypersele, Laurence (dir.). *Du café liégeois au soldat inconnu. La Belgique et la Grande Guerre*. Racine, 2018, p. 78-79. De vertaling is van Dominique J.B. Vanpée (ABD-BVD).